

Myšlenkové modely a myšlenkové „osvětí“

Myšlenka „osvětí“ vznikla při výzkumech etologických (původně von Uexküll a jeho škola – Umwelt nebo Eigenwelt –, ale rychle se rozšířila), ale může být mutatis mutandis aplikována i na sféru myšlenek a myšlení. Když myslíme, pohybujeme se vlastně také ve „světě myšlení“ či spíše „ve světě myšlenek myslících“ (ve smyslu „cogitatio cogitans“). Právě tam jsme nebo nejsme „doma“, jaksi zdomácnělí, usazení, chováme se tam – myšlenkově – jako ve známém „prostředí“ atd. Ale stejně jako rybičky v akváriu musí své pohyby přizpůsobit okolnostem, tj. nejen velikosti akvária, ale také skalce nebo rostlinám apod., a přitom si zachovávají jistou „svobodu“ či „vůli“, jak přesně se budou pohybovat, tak se také myslící člověk musí nějak „zabydlet“ v jazyce i v myšlenkových zvyklostech, ale může (a vlastně má) si zachovat určitou „svobodu“ či „vůli“ v tom, nač bude myslet a jak, do jakých souvislostí to, nač myslí, bude vztahovat atd. atp. Rozdíl mezi obojím ovšem spočívá v tom, že akvárium je v prostoru omezeno, kdežto myšlenkové osvětí nemá takové pevné hranice či meze. Když rybička vyskočí z akvária, je to její konec; když myslící překročí „meze“ svého myšlenkového osvětí (a jeho zvyklostí atd.), může to znamenat nový a třeba pozoruhodný začátek – první krok „nového“ myšlení.

(Písek, 121103-3.)